

**İDEOLOJİ VE MEDYA: BATI VE ORTADOĞU MEDYASINDA AYASOFYA HABERLERİNİN
SÖYLEM ANALİZİ**

Ideology and Media: Discourse Analysis of Hagia Sophia News in Western and Middle Eastern
Media

Abuzer YEŞİL

Öğr. Gör., Malatya Turgut Özal Üniversitesi, Kale Turizm ve Otel İşletmeciliği Meslek
Yüksekokulu, Pazarlama ve Reklamcılık Bölümü

Lecturer, Malatya Turgut Özal University, Kale Tourism and Hotel Management Vocational
School, Marketing and Advertising Department Malatya, Turkey abuzer.yesil@ozal.edu.tr

ORCID: 0000- 0001-6163-3432

Mehmet ULAŞ

Arş. Gör., İnönü Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü
Research Assistant, İnönü University, Communication Faculty, Public Relations and Publicity
Department

Malatya, Turkey

mehmet.ulas@inonu.edu.tr

ORCID: 0000- 0002-6131-7509

DOI 10.34085/ buifd.804354

Öz

Medya günümüz toplumlarının enformasyona ulaşmasında temel bir işleve sahiptir. Medya haber içeriklerinin doğru okunabilmesinde en önemli faktörlerden biri haberlerin ideolojik bir bakış açısıyla inşa edilip edilmediğine dikkat etmektir. Zira medyanın sahiplik yapısı, iktidar ilişkileri gibi değişkenler haberlerin yönelimine etki etmektedirler. Özellikle siyasi ve ekonomik erki ellerinde bulunduranlar toplumların zihinlerini inşa etmek, yönlendirmek ve manipüle etmek amacıyla medyayı etkili ve yoğun bir şekilde kullanabilmektedirler. Bu durum medya içeriklerinde ideolojik yaklaşımları kaçınılmaz hale getirmektedir. Güç sahipleri ideolojilerine uygun söylemler üreterek bu söylemleri medya aracılığıyla mikro (kendi toplumu) ya da makro (küresel topluma) düzeyde hedef kitleye sunmaktadırlar. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemleri bağlamında amaçlı örneklem çeşitlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme için belirlenen iki kıstas bulunmaktadır: birincisi haberlerin Ayasofya'nın müze statüsünün değiştirilip camiye dönüştürülmesi hakkında olması, ikincisi ise haberin dijital ortamda servis edilmiş olması şeklindedir. Belirlenen bu ölçütler bağlamında örneklem olarak New York Times, Russia Today, BBC News, The Jerusalem Post, CNN, Al Jazeera English, France 24 ve Kathimerini medya organlarının Ayasofya ile ilgili dijital platformdaki haber içerikleri incelenmiş ve Türkiye'ye dönük eleştirel yaklaşımların ideolojik bir karakter taşıyıp taşımadığı eleştirel söylem analizi bağlamında ele alınmıştır. Böylece bu çalışmada dijital medya ortamlarında haberlerin söylemler üzerinden oluşturulan ideolojik arka planının ortaya konulması amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Medya, haber, ideoloji, söylem, Ayasofya

Abstract

Media has a fundamental function in today's societies to reach information. One of the most important factors in accurate reading of media news content is to pay attention to whether the news is constructed from an ideological point of view. This is because variables such as the ownership structure of the media

and power relations affect the orientation of the news. Especially those who have political and economic power can use the media effectively and intensively to construct, direct and manipulate the minds of societies. This situation makes ideological approaches inevitable in media contents. Power owners produce discourses in line with their ideologies and present these discourses to the target audience at the micro (own society) or macro (global society) level through the media. In this study, criterion sampling, one of the purposeful sampling types, was used in the context of qualitative research methods. The criterion is that there are two criteria determined for the sampling: the first is that the news is about the transformation of Hagia Sophia's museum status into a mosque, and the second is that the news is served in a digital environment. As a sample in the context of these criteria The New York Times, Russia Today, BBC News, The Jerusalem Post, CNN, Al Jazeera English, France 24 and Kathimerini examined the media news content on digital platforms related to the Hagia Sophia and ideological character of a critical approach to facing Turkey is discussed in the context of the wings that carry critical discourse analysis. Thus, in this study, it is aimed to reveal the ideological background of news in digital media environments, which is formed through discourses.

Keywords: Media, news, ideology, discourse, Hagia Sophia

Giriş

Teknolojik gelişmelerle değişen toplumsal yapı neticesinde ortaya çıkan modern toplum siyasal, ekonomik, toplumsal veya bireysel bağlamda açık ya da örtük bir biçimde sunulan ideolojilerin hâkimiyet sürdüğü bir yapıdadır. Modern döneme gelinceye kadar birçok ideolojinin tarihsel süreç içerisinde hâkimiyet sürme çabası içerisinde olduğu gerçeği karşımıza çıkmaktadır. Devletin yönetimini elinde bulunduran siyasal erkler ideolojilerin topluma sirayet etmesi noktasında en etkin mekanizmalar olmuşlardır. Bir başka ifade ile devletin yönetimini elinde bulunduran siyasal erk toplumsal yapı üzerinde kendi benimsediği ideolojiyi aktarabilme anlamında etkin güce sahiptir. Bu çerçevede ideoloji ile toplumsal yaşam arasındaki bağın okunabilmesi bakımından önemlidir. Lakin devletler sadece kendi toplumları üzerinde değil bazen küresel çapta ideolojilerini aktararak istenen yönde bir düşünce yapısının oluşması için uğraş göstermektedirler. Bu uğraşın neticeye ulaşmasını sağlayan vasıtalar ise kitle iletişim araçlarıdır.

Kitle iletişim araçlarının temel vizyonlarından birisi bireylere doğru ve tarafsız bir enformasyon sunmaktır. Lakin günümüzde ideolojinin topluma sunulması bağlamında en önemli aracı konumunda olan kitle iletişim araçlarını ve bu araçlarda yer alan içerikleri ideolojiden uzak bir perspektifte konumlandırmak mümkün değildir. Bu bir durumun değişebilmesi için medyanın sahiplik ve ekonomik yapısının süzgeçten geçirilmesi gerekmektedir. Bu yapı göz önünde bulundurulduğunda medyada yer alan haber içeriklerinin daha dikkatli ve ideolojik arka planı gözeterek okunmasının önemli bir husus olduğu öngörülmektedir.

Haber içeriklerinde yer alan söylemler önemlidir. Çünkü söylemleri belirleyen temel faktörler; kişinin, medyanın veya siyasal erkin ideolojik yapısı, yaşam tarzı ve çözümlemesi yapılan hedef kitlenin karakteristik özellikleridir. Bu anlamda yaşadığımız dünyaya dair medyada yer alan haberlerin ve haberlerdeki söylemlerin gerçeklerden uzak ve bir ideolojik arka planın yansıması olduğu gerçekliği karşımıza çıkmaktadır. Çünkü haber içeriklerinde kullanılan dil, kendisine atfedilen anlamları hedef kitleye kendisinden bir şeyler katarak ileten ve bu durum neticesinde yansızlığı tartışma konusu olan kurgulanmış gerçekliklerin inşa edilip hedef kitleye aktarımının arzulandığı bir araçtır (Fowler, 1991, s. 1).

Medya, yaşantımızdaki gerçeklikleri çarpıtarak kamuoyuna kendi ideolojik penceresinden sunmaktadır. Bu durum bazen kendi toplumuna bazen de küresel etki üretme amacına yönelik bir gayretin göstergesi olarak ortaya çıkmaktadır. Nitekim medya aracılığıyla bir grup kendi menfaatlerini ideolojik bir tutum ile tüm toplumun ortak değerleriymiş gibi göstererek servis etmektedir. İdeolojik hedefleri olan bir sınıf, yaşanan bir olayı kendi toplumuna ve küresel anlamdaki çevreye karşı manipüle ederek gerçeğin dışında sunabilmektedir (Özer, 2011, s. 6).

Dijital medyada servis edilen içeriklerin hızlı bir biçimde güncellenebilmesi, haberlerin hızlı akması haberlere sirayet eden ideolojik söylemleri yeterince sorgulamayı zorlaştırmaktadır. Bu çalışmada son dönemlerin en önemli tartışma konularından biri olan Ayasofya'nın müzeden tekrar camiye dönüştürülmesi hakkında dijital Batı mediasında yer alan haberlerin içeriklerinde Türkiye'ye yönelik ideolojik yaklaşımların ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Özellikle bu haberlerde Türkiye ile ilgili yaklaşımların söylem düzeyindeki yansımaları ideoloji ile ilişkili olarak belirlenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda ölçüt örnekleme ile belirlenmiş olan New York Times, Russia Today, BBC News, The Jerusalem Post, CNN, Al Jazeera English, France 24 ve Kathimerini gibi medya organlarında yer alan bulgular değerlendirilmiştir.

İdeoloji Kavramına Bakış

İdeoloji kavramının tarihsel arka planı Fransız devriminin yaşandığı sürece denk gelmektedir. Lakin yaşanan devrimden önce o dönemlerde yaşayan fizolojlar tarafından kavramsal olarak bir arka plan inşası gerçekleştirilmiştir (Özbek, 2011, s. 12). Aydınlanma dönemi olarak ifade edilen süreç doğa bilimleri ve sanatsal faaliyetler bağlamında önemli dönüşümlerin yaşandığı bir zaman dilimi olmuştur. Bir süre sonra toplumu daha çok ele alan sosyal bilimler alanının da teoloji ve metafizikten kurtularak kendi içsel yapısı içerisinde bir gelişim göstermesi sağlanmıştır. Bu gelişmelerin neticesinde siyasal erk ile toplumsal yapı arasındaki ilişkiselliği din ve geleneksel yapının kurallarının ötesinde bir perspektifle değerlendirme dönemi başlamıştır. Bu açıdan ideoloji kavramının kendisine tarih sahnesinde yer bulduğu dönemin Fransız ihtilalinin yaşandığı dönem ile örtüşmesinin rastlantısal bir durum olmadığı görülmektedir (Örs, 2008, s. 8).

Yaşanan bu gelişmeler neticesinde toplumsal yapı içerisinde teolojiden metafiziğe ve buradan da pozitivizme doğru bir evrilmenin söz konusu olduğu görülmektedir. Bu evrilme neticesinde akıl merkezli bir gerçekliğin ortaya konulamadığı durumlarda eleştirel bir bakış açısı ortaya konulması kaçınılmaz olmuştur. Çünkü akıl ideoloji kavramı açısından son derece kritik bir öneme sahiptir. İdeoloji kavramının kendisine arka çıkmasını sağlayan temel yapı akıldır. İdeolojinin bir bilim olarak tarihi yapı içerisinde yoluna devam etmesi ideoloji akıl işbirliğini kaçınılmaz kılan bir durum olmuştur (Larrain, 1995, s. 21-22).

İdeoloji kavramı ilk olarak Destutt de Tracy tarafından kullanılmıştır. Tracy tarafından kullanılan ideoloji kavramının arka planında ahlaktan ekonomi politığe, fen bilimlerinden politikaya kadar birçok farklı alan yer almaktadır. Buradan hareketle tüm toplumsal yapının hayatın içerisinde yer alan bütün gerçeklikleri ile dizayn edilip açıkça hükmedilebilecek bir yapıya büründürülmesi şeklinde düşünülmüştür. Kısacası ideoloji hâkim siyasal erkin iktidarını meşrulaştırmak amacıyla toplumu dizayn etme çabasıdır (akt: Fairclough & Graham, 2003, s. 185-245). De Tracy'in ideoloji kavramsallaştırması düşünsel dünyadaki arka planın doğruluğu ve yanlışlığının ortaya konulduğu bir toplumsal yapı inşa etme çabası gütmektedir. Bu perspektifte ideoloji hem toplumun düşünce yapısını hem de düşünsel yapının beslediği

artalanları inceleyen bir alan olmanın yanında toplumun dizaynının kurgulandığı bir projedir (Örs, 2008, s. 8).

İdeoloji kavramı toplumdaki bireylerin inançlarından siyasal sistemlerine kadar uzanan geniş bir alanın birey ve toplum bağlamında şekillendirilmesi şeklinde tanımlanabilir. İdeoloji bu geniş alan içerisinde sosyal, ekonomi, ahlak, özgürlük, adalet, eşitlik, insan hakları, etnik köken ve inançlara kadar birçok temayı barındırmaktadır (LeVasseur, 2012, s. 62-88).

Kapitalist toplumsal anlayışa yönelik eleştirel bir bakış açısına sahip olan Marx'ın ideolojiye yaklaşımı da yine bu bağlamda olmuştur. Marx ideolojiyi kapitalist anlayışın hâkimiyet sürdüğü bir toplum içerisinde üretim mekanizmasının gizemli bir hale bürünmesi ve bu gizemli halin neticesinde sınıfsal çıkarlara hizmet eden bir yapının ortaya çıkması şeklinde ele almıştır (Barrett, 2004, s. 217).

Edward Shils'in ideoloji tanımlaması; mutlak kapalı, yeni gelişmelere karşı set kuran ve genel anlamı itibari ile toplumsal yaşantının içerisinde yer alan bireylerin zihinsel dünyasına bütün halinde etki eden ve şartsız bir şekilde bağlılık arzulayan şeylerin tümü şeklinde olmuştur (Eagleton, 2005, s. 21). Kısacası ideoloji kavramı toplumsal yapının yeniden üretiminin sağlandığı ve genelin bu kurallara uyumunun esas olduğu uygulamalar bütünüdür (Coward & Ellis, 2008, s. 74-79). Marksist anlayışta ideoloji kavramının anlam çerçevesini belirli bir sınıfın hâkimiyet sürüp kurguladığı inanç sistemleri, düşünsel anlam bakımından yanlış-doğru ikileminin esas alındığı ve anlam ve düşünce üretiminin toplumun geneline sirayet eden süreci şeklindedir (Williams, 1990, s. 48).

İdeoloji kavramı söz konusu olduğu zaman akla ilk gelen isimlerden birisi Althusser'dir. Onun ideoloji kavramının şekillenmesinde Marx, Gramsci ve Lenin gibi düşünürlerin etkisi bulunmaktadır. Althusser'in ideoloji kavramının arka planında yeniden üretim olgusunun etkisi son derece fazladır. Althusser'e göre ideoloji toplumsal yaşam tarzını farklı şekilsel özellikler ile fakat her dönemde ve her aşamasında etkileyen bir oluşumun kavramsal halidir. Toplumsal yaşam içerisindeki pratik ile ideoloji kavramı ayrılmaz bir bütünlük göstermektedir. Toplumun tüm alanlarına sirayet etmiş ve toplumun varlığı noktasında tüm alanlarda kendini göstermiştir. Althusser'in anlayışına göre ideoloji salt siyaset merkezli değil aynı zamanda iletişimsel bağlamda da ele alınması gereken bir kavramdır. İdeoloji kavramı ile ilgili üç temel noktaya dikkat çekmiştir. Bunlardan ilki ideolojinin tarihsel bir arka plana sahip olmadığıdır. İkincisi ideolojinin dönemin şartlarına göre değişkenlik gösterip kurgulandığı gerçekliğidir. Üçüncüsü ise ideolojinin bireyleri özne olarak ele almasıdır. Bu üç temel husus ideolojiye yönelik neden-sonuç ilişkisinin doğru kurgulanması noktasında önem arz etmektedir. Bunların yanında yardımcı unsurlar da ortaya koymuştur. Bu yardımcı unsurlardan birisi ideolojinin varlığının temel gayesinin maddi bir duruma dayandığı düşüncesidir. Kısacası Althusser'e göre ideoloji bir kurgudur ve geçmişe dayanan sağlam köklerden uzak günün şartlarına göre inşa edilen yapılardır (Althusser, 2003, s. 183-185). Althusser ayrıca ideolojinin bir bilinç meselesi olmadığını, bunun ötesinde toplumun bilinçaltını dönüştürücü bir etkiye sahip olduğunu savunmaktadır. Bu bağlamda ideolojinin toplumsal yaşam içerisinde varlığını anlamlı hale getirecek bir zemin bulduğunu belirtmektedir (Althusser, 2002, s. 280).

Althusser'in ideoloji tanımı bireylerin varlığını anlamlı bir zemine oturtma durumunun hayalden öte bir şey olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Bu bakış açısı ile Marx'la benzerlik göstermektedir. Bireylerin yaşantısına dair temel yapı taşları ideolojik arka plana sahip çevreler tarafından kurgulandığı için bireylerin varlığını anlamlı bir yere oturtması bir hayali temsil

etmektedir. Althusser ideoloji kavramı ile sivil toplum yapısını bir araya getirmiştir. İdeolojinin bu sivil toplumu yönetebilen bir egemen güç olduğunu vurgulamıştır. Bu sayede devlet yönetimini elinde bulunduran siyasal erk sivil topluma kendi düşüncelerini kabul ettirmekte ve bu mecralar aracılığıyla toplumsal yaşam içindeki bireylere bu düşünce yapısını ulaştırmaktadır. Bu süre zarfında siyasal erk ideolojik yapısından ötürü sivil toplum yapılarını dahi meşruiyetini sağlamak amacı ile kullanmaktadır. Günümüzde ideolojinin taşımacılığını yapan birçok mecra ortaya çıkmıştır. Bunların liste başında ise gelişen teknolojik yapının topluma sunmuş olduğu medya gelmektedir. Siyasal gücü elinde bulunduran yapılar ideolojilerini bireylere aktarırken medyayı aracı olarak kullanmaktadır. Bu bağlamda ideoloji ve medya ilişkisinin doğru okunması önemlidir.

İdeolojinin Söylem Perspektifinde Medya ile İlişkisi

Eleştirel yaklaşım, odak noktalarından biri olan ideoloji kavramında medyanın ideolojik bir gücün temsili olduğu görüşünün kabulünden hareket etmektedir. Devamında toplumun şekillenmesinde temel unsur olarak görülen ideolojinin medya araçları vasıtası ile topluma aktarıldığı düşüncesi ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda medyanın toplumsal yapı üzerinde gücü elinde bulunduranların kendi ideoloji dünyasını topluma kabul ettirme, toplumun bu ideolojiye uymasını sağlama ve yerine göre yeniden bir ideolojinin üretilip, denetlenmesi bakımından etkin rol üstlendiği görüşü hâkim olmuştur (Shoemaker & Reese, 2002, s. 127-181).

Medyanın toplum üzerinde etkili olması beraberinde “yaşanan bir olaya yönelik durumu çarpıtma, olağan dışı gösterme, haddinden fazla dramatize etme, karşı tarafı öteki durumuna düşürme, anlaşılabilir olmanın dışında karışıklığı inşa etme ve bu karışıklık ile birlikte istenilen şekilde topluma düşüncesini aktarma” gibi özellikleri getirmiştir. Bunları yaparken hareket merkezini belirleyen temel argüman ise ideolojik bakış açıdır. Medyada yer alan mesajlar hedef kitle olan topluma aktarılmaktadır. Bu mesajların temel özelliği ortaya koydukları söylemleri belirleyen bir ideolojinin olmasıdır. Burada topluma verilmek istenen mesaj belirlenmiştir ve amaca yönelik belirlenen bu mesaj servis edilmek istendiği şekilde kurgulanarak hedef kitleye sunulmaktadır. Kısacası ideoloji medyada yer alan mesajın belirleyicidir (Özerkan, 2002, s. 73). Bu perspektifle bakıldığında önemli bir kavramsallaştırma olan hegemonyanın, medyanın ideolojiyi aktaran bir vasıta olmasından öte siyasal erkin ideolojisinin kültürel pratiklere uyarlanarak toplumsal rızaya evrilmesini sağlayan bir vasıta olduğu düşüncesi ortaya çıkmaktadır (İnal, 1996, s. 62).

Medyada hangi hususun haber olacağı ve hedef kitleye sunulacağı medyanın bağımlı olduğu ideolojinin o dönemki şartlarına göre şekillenmektedir. Medya var olan ideolojinin o olay ile ilgili genel duruşuna bakarak o duruşun olduğu alana hizmet edecek şekilde bir kurgu inşa edip hedef kitleye aktarmaktadır. Durum böyle olunca hedef kitleye sunulan haber içeriklerinin, belli bir süzgeçten geçerek belli bir gruba hizmet eden içeriklerden öte bir şey olmadığı ortaya çıkmaktadır. Kısacası bu durum o medya grubunun olaya yönelik genel bakışını yansıtmakta ve gerçekliğin şüpheye düşmesini beraberinde getirmektedir (Thornborrow, 2004, s. 57).

Medya mesajlarında sunulan içeriklerin anlaşılabilmesi bakımından haberin içeriğine dair detaylı bir enformasyona sahip olmak önemlidir. Sunulan haberin gerçekliği bilinmeden haberde sunulan içeriğin ne kadar gerçeği yansıttığına yönelik bir çıkarım yapmak son derece zordur. Haberlerin içeriğinde yer alan karalamaların veya üstü kapalı verilen mesajların anlaşılması haberin gerçek yönünün tam anlamı ile bilinmesinden geçmektedir. Aksi halde

medyaya yansıyan ideolojik arka planı doğru analiz edebilmek mümkün değildir (Dijk, 1988, s. 176).

Medya ve ideolojinin birlikteliğine eleştirel açıdan bakan düşünürler için haber üretim sürecinde ideolojinin ne kadar içeriğe yansıdığı önemli bir sorunsaldır. Haberlerin çoğunun bu ideolojik görüş ile şekillendiğini savunan bu düşünürler haberlerde yer alan içeriklerin genelde toplum üzerinde gücü elinde bulunduran erkin ideolojik yapısını yansıttığını ve doğruluktan uzak olduğunu savunmaktadırlar. Bu şekilde siyasal erkin meşruiyetini sağlama gayesine ulaşma arzusunun gerçekleştirme çabası ortaya çıkmaktadır (Çulhaoğlu, 1998, s. 44).

İdeoloji, medyanın asli görevi olan hedef kitleye enformasyon sunması bağlamında medya üzerinde kurmuş olduğu etki ile hazırlanan içeriklerin istenilen şekilde olmasını sağlamaktadır. Etkilediği medya aracılığı ile toplumsal yaşama sunduğu içerikleri istenen şekilde kurgulama gücünü elinde bulundurmaktadır. Haberlerde sunulan içerikler istenen şekilde çarpıtılarak veya karmaşık hale getirilerek arzulanan amaç doğrultusunda kurgulanabilir. Kitle iletişim araçları gücü elinde bulunduran siyasal erkin ideolojisini hedef kitle olan halka sunması ve istenen şekilde bunu yapabilmesi bağlamında son derece kritik bir önem arz etmektedir. Bu bakış açısı ile düşünüldüğünde ideolojinin savunucuları bir enformasyon üreterek medya aracılığı ile bunu hedef kitlenin tüketimine sunar ve hedef kitle sunulan bu enformasyonu tüketen konumundadır. Bundan dolayı mesajı üreten güç tüketen yapı üzerinde hegemonik bir etkiye sahiptir.

Araştırmanın Yöntemi

Söylem kavramsallaştırması, toplumsal bağlamda tarih boyunca süre gelen iktidar ilişkileri ve mücadelesini, dilin anlamlandırma pratiği üzerinden yapılacak olan bir okumayı öneren ve bu sayede toplumsal gerçeklik ile ilgili tanımlamaların bu anlamlandırma pratiği sürecinde devamlı olarak değiştiği varsayımını kabul eden kuramsal bir yaklaşımın kritik öneme sahip bir kavramı olarak karşımıza çıkmaktadır. Söylem bağlamındaki kuramsal yapıların arka planının Saussure'un lingüistik yaklaşımına dayandığı kabul edilmektedir. Ferdinand De Saussure'un lingüistik yaklaşımına göre dil gerçek dünyayı yansıtan bir ayna değildir. O, şeylerin anlamlarının kültürel yapı içerisinde ve toplumsal bağlamda şekillendiğini vurgulamaktadır. Ferdinand De Saussure'a göre anlamların üretimi noktasında arka planda yer alan yapı dildir, dil ise bir işaretler sistemidir (Durna , 2010, s. 48).

Eleştirel söylem analizi, alışlagelmiş söylem analizi kavramsallaştırmalarının yanı sıra ideoloji, toplumsal yapı, egemenlik, güç, yeniden üretim, toplumsal düzen, sınıfsal yapı ve cinsiyet kavramlarını içermektedir (Van Dijk, 2015, s. 465-485). Bu analiz özü itibari ile gücü elinde bulunduranlar arasındaki ilişkisellik, değerlerin yapısı, ideolojilerin yansımaları ve kimliklerin dilsel anlamda inşa edilen kurgulamalar ile kamuoyuna ve bireylere nasıl yansıtıldığı ile ilgilenmektedir. Haberlerin yapıları, habere kaynaklık eden muhabirlerin veya editörlerin söylem ve anlam üretimi noktasında bilişsel veya sosyal süreçlerinin de bir okuma pratiğinden geçirilmesi ve anlamların ortaya konulması doğru bir algılama açısından önemli bir kıstastır. Eleştirel söylem analizi sadece haber metinlerinin yapılarını incelemek ile bir sınırlandırma içerisinde kalmayıp haber içeriğine yönelik anlamları ve düşünsel yapıyı da ortaya koymayı amaçlamaktadır (Sözen Yavuz , 2014, s. 122).

Bu çalışmada yöntem olarak, incelemeye tabi tutulan haber içeriklerinin yapılarını ve haberlerin söylem bakımından ideolojik arka planında yer alan faktörlerin ortaya çıkarılması bağlamında diğer yaklaşımlardan daha geniş bir çerçeveye sahip olan ve aynı zamanda dilbilim

bulgularına dayanarak haber içeriklerini analiz edebilme fırsatı sunan eleştirel söylem analizi kullanılmıştır. Çalışmada New York Times, Russia Today, BBC News, The Jerusalem Post, CNN, Al Jazeera English, France 24 ve Kathimerini medya organlarının Ayasofya'nın camiye dönüştürülmesi kararı ile ilgili dijital platformdaki paylaşımları amaçlı örneklem tekniği ile taranmış, bu paylaşımlarda Türkiye'ye haber içeriklerinde nasıl yer verildiği eleştirel söylem analizi bağlamında ele alınmıştır. Böylece bu çalışma ile bu medya organlarının Ayasofya'nın camiye dönüştürülmesi kararını nasıl bir söylem ile kamuoyuna servis ettiği ve bu söylemlerin ideolojik bir zemine dayanıp dayandırılmadığının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Bulgular ve Yorum

Haber 1: The New York Times

Şekil 1: The New York Times Haberi

Kaynak: <https://www.nytimes.com/2020/07/10/world/europe/hagia-sophia-erdogan.html>

Başlık	The architectural jewel Hagia Sophia can be converted from museum to mosque, a Turkish court said. The change was long sought by Turkey's president (Bir Türk mahkemesi, mimari mücevher Ayasofya'nın müzeden camiye dönüştürülebileceğini söyledi. Değişiklik uzun süredir Türkiye Cumhurbaşkanı tarafından isteniyordu).
Haberin Girişi	Turkish court clears way for hagia sophia to be used as a mosque again (Türk mahkemesi, Ayasofya'nın tekrar cami olarak kullanılmasının önünü açtı).
Fotoğraf	Ayasofya Camii
Durum	Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Cuma günü Ayasofya'nın müslümanların ibadetine açılması emrini veren bir kararname çıkardı; bu mekan, hem Hristiyanlar hem de Müslümanlar tarafından dini önemi olan, çarpıcı yapısıyla bir fetih sembolü olarak görülmektedir.

Sentaktik Çözümleme	Haberde edilgen çatılı cümleler kullanılmasının yanı sıra hem basit hem de bileşik cümleler yer almaktadır.
Bölgesel Uyum	Haber içeriğinde öncelikle Ayasofya caminin Hristiyan ve Türk toplumları nezdindeki önemi ve tarihsel arka planı açıklanmıştır. Daha sonra bu kararın Türkiye'deki muhalifler cephesinden nasıl karşılandığı ifade edilmiştir. Akabinde Türk hükümeti tarafından alınan bu karar sonrasında sürecin nasıl şekilleneceği ve nasıl bir düzenlemeye gidileceği izah edilmiştir. Haberde ayrıca Doğu Ortodoks Kilisesi'nin ruhani patriği Bartholomeos'un sürecin Hristiyan âlemini hayal kırıklığına uğratan bir karar olduğunu savunduğu sözlerine yer verilmiştir. Haber metninin sonlarına doğru ise Yunan Kültür Bakanı Lina Mendoni ve Avrupa Birliği'nin kıdemli diplomatı Josep Borrell'in Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın kararına yönelik eleştirel söylemlerine yer verilmiştir.
Sözcük seçimleri	Van Dijk'in eleştirel söylem analizi yaklaşımına göre birincil kaynak olan muhabir tarafından kaleme alınan bir haber içeriğidir. Lakin muhabirin içeriğe yönelik bir etkisinin olmadığı görülmektedir
Haber Retoriği	Haberin içeriğinde gündemin sıcak başlıklarından birisi olan Ayasofya kararının detaylı olarak yer alması okuyucuya sunulan içerik zenginliği bağlamında önemlidir. Lakin haberin içeriğinde bu karara destek verip Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ı aldığı bu karardan ötürü tebrik eden özellikle Ortadoğu'daki liderlerin söylemlerinin yer almaması, sadece muhalif duruş sergileyen ve eleştirel bir bakış açısı ile yaklaşan isimlere yer verilmesi, bu haber sitesinin de Ayasofya kararına hangi pencereden baktığının önemli bir göstergesidir.

Tablo 1: The New York Times Haberi Çözümlemesi

Yukarıda çözümlemesi yapılmış olan haberde Ayasofya'nın müzeden camiye dönüştürülme kararı detaylı olarak yer almıştır. Ayasofya'nın tarihi geçmişi ile ilgili detaylı bilgilerin yer aldığı görülmektedir. Alınan bu kararın özellikle Hristiyan dünyasında nasıl karşılandığının altı çizilmiştir. Haberde yer verilen görüşlerin eleştirel bakış açısına sahip kişi ya da grupların görüşleri olması haberin tarafsızlığı misyonu ile ters düşmekle beraber alınan bu karara genel bakışın da göstergesi şeklinde okunabilir.

Haber 2: Russia Today

Şekil 2: Russia Today Haberi

Kaynak: https://twitter.com/RT_com/status/1286737917931425793

Başlık	Muslim prayers have taken place in the Hagia Sophia for the first time in 86 years (86 yıl sonra ilk defa Ayasofya'da Müslümanlar ibadetlerini gerçekleştirdi).
Haberin Girişi	Turkish President Recep Tayyip Erdogan, accompanied by cabinet ministers and other top officials, joined hundreds of worshipers at the iconic Istanbul landmark (Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, kabine bakanları ve diğer üst düzey yetkililerin eşliğinde İstanbul'un ikonik sembolünde yüzlerce kişinin ibadetine katıldı).
Fotoğraf	Ayasofya Camii
Durum	Hıristiyan dünyasının ve müslümanların Osmanlı İmparatorluğu döneminden bu yana önemli bir simge olarak gördükleri Ayasofya'nın cami statüsüne geçirilmesinin Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın teklifiyle yapıldığını söyledi.
Sentaktik Çözümleme	Haberde edilgen çatılı cümleler kullanılmasının yanı sıra hem basit hem de bileşik cümleler haberde yer almaktadır.
Bölgesel Uyum	Haberin içeriğinde Mustafa Kemal Atatürk yönetiminde modern laik Türk devletinin ilk günlerinde müzeye dönüştürülen" ibaresini

	kullandığı Ayasofya için yeniden camiye dönüştürülmesine Amerika Birleşik Devletleri, Yunanistan ve kilise liderleri tarafından itirazlar getirildiği vurgulanmıştır.
Sözcük seçimleri	Van Dijk'in eleştirel söylem analizinde birincil kaynak olan muhabir tarafından kaleme alınan bir haber içeriğidir. Lakin muhabirin içerikte eleştirel bir söylem kullandığı görülmektedir.
Haber Retoriği	Haberin içeriğinde Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a yönelik çeşitli gruplardan gelen eleştirilerin yer alması ve aynı zamanda haberin acil koduyla servis edilerek bu kararın bütün eleştirilere rağmen alınmış olduğunun ifade edilmesi haber ajansının Ayasofya kararına bakış açısının göstergesi konumundadır.

Tablo 2: Russia Today Haberi Çözümlemesi

Yukarıda çözümlemesi yapılmış olan haberde Ayasofya'nın 86 yıl sonra müzeden camiye dönüştürülme kararı yer almıştır. Ayasofya'nın özellikle hristiyan ve müslüman dünyası adına sembolik önem taşıyan bir mekân olduğu vurgulanmıştır. Lakin haberin acil koduyla beraber okuyucularına sunulması ve haberin sonlarına doğru Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin tüm eleştirilere rağmen bu kararı aldığının vurgulanması haber ajansının bu karara yönelik benimsediği yaklaşımı göstermektedir.

Haber 3: BBC News

BBC News (World)

@BBCWorld

Hagia Sophia: Former Istanbul museum to open for Muslim worshippers

First Friday prayers at Hagia Sophia for 86 years

[bbc.com](https://www.bbc.com)

6:37 AM · Jul 24, 2020

 622 238 people are Tweeting abo...

Şekil 3: BBC News (World) Haberi

Kaynak: https://www.bbc.com/news/world-europe-53506445?xtor=AL-72-%5Bpartner%5D-%5Bbbc.news.twitter%5D-%5Bheadline%5D-%5Bnews%5D-%5Bbizdev%5D-%5Bisapi%5D&at_custom2=twitter&at_custom1=%5Bpost+type%5D&at_medium=custom7&at_campaign=64&at_custom4=F2C2C558-CD5E-11EA-8AC5-A19E4744363C&at_custom3=%40BBCWorld

Başlık	Hagia Sophia: Former Istanbul museum welcomes Muslim worshippers (Ayasofya: Eski İstanbul müzesi, Müslümanları ağırlıyor).
Haberin Girişi	First friday prayers at Hagia Sophia for 86 years (Ayasofya'da 86 yıl sonra ilk Cuma namazı).
Fotoğraf	Ayasofya Camii
Durum	İngiliz yayın kuruluşu BBC internet sitesi üzerinden 'son dakika' olarak verdiği haberde, "Türk mahkemesi, 6. yüzyılda inşa edilen Ayasofya Müzesi'nin camiye dönüştürülmesinin yolunu açtı" ifadesini kullandı.
Sentaktik Çözümleme	Haberde edilgen çatılı cümleler kullanılmasının yanı sıra hem basit hem de bileşik cümleler haberde yer almaktadır.
Bölgesel Uyum	İstanbul'un eski müzesinin bugün müslümanlara kapılarını açtığı ve ilk cuma namazının kılınacağı belirtilmiştir. Daha sonra "sembol Ayasofya müzesi yeniden cami oldu" ifadesi kullanılmıştır, "Bu tartışmalı bir adım çünkü 1500 yıllık Ayasofya bir katedral olarak inşa edilmişti" şeklindeki ifade ile haber sonlandırılmıştır.
Sözcük seçimleri	Van Dijk'in eleştirel söylem analizinde birincil kaynak olan muhabir tarafından kaleme alınan bir haber içeriğidir. Lakin muhabirin içeriğe yönelik bir etkisinin olmadığı görülmektedir
Haber Retoriği	Haberin içeriğinde Ayasofya kararına yönelik olarak net eleştirilerin yer aldığı görülmektedir. Aynı zamanda UNESCO'ya yönelik olarak ta Ayasofya'nın statüsü ile ilgili nasıl bir karar alacağına yönelik ifadelerin yer alması yine bu duruma eleştirel bir bakış açısının göstergesi olmuştur.

Tablo 3: BBC News (World) Haberi Çözümlemesi

Yukarıda çözümlemesi yapılmış olan haberde Ayasofya'da 86 yıl aradan sonra namaz kılındığı vurgulanmıştır. Haberın içeriğinde 1500 yıllık müzenin camiye dönüştürülme kararının yanlış olduğu görüşüne yer verilmiştir. Haberın detayında ise UNESCO'nun Ayasofya'nın statüsünü tekrara gözden geçirmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu durum haber servisinin Ayasofya kararına bakış açısının eleştirel görüşlerine yer verilen grup ile aynı doğrultuda olduğunun göstergesi şeklinde okunabilir.

Haber 4: CNN

 CNN
@CNN

Istanbul's historic Hagia Sophia has reopened for Friday prayers for the first time since a decision was made to turn it back into a mosque after more than 80 years as a museum.

Turkey's Hagia Sophia holds first Friday prayers since conversion back to mosque
[cnn.com](https://www.cnn.com)

1:21 PM · Jul 24, 2020

Şekil 4: CNN Haberi

Kaynak: https://edition.cnn.com/2020/07/24/europe/hagia-sophia-mosque-friday-prayers-turkey-intl/index.html?utm_term=link&utm_content=2020-07-24T10%3A21%3A42&utm_medium=social&utm_source=twCNN

Başlık	Turkey's Hagia Sophia holds first Friday prayers since conversion back to mosque (Türkiye'deki Ayasofya'da, camiye dönüşümünden bu yana ilk Cuma namazını kılınıyor).
Haberin Girişi	Istanbul's historic Hagia Sophia has reopened for Friday prayers for the first time since a decision was made to turn it back into a mosque after more than 80 years as a museum. (İstanbul'un tarihi Ayasofya'sı, 80 yıldan uzun bir süre müze olarak kaldıktan sonra camiye çevrilmesi kararının alınmasından bu yana ilk kez Cuma namazına yeniden açıldı).
Fotoğraf	Ayasofya Camii
Durum	Haberin içeriğinde Ayasofya'nın yeniden ibadete açılma sürecinden bahsedilmiştir. Bunun yanı sıra Fatih Sultan Mehmet dönemine vurgu yapılarak tarihi arka planı daha da aydınlatılmaya çalışılmıştır. UNESCO'nun bu süreç sonrasında tavrının ne olacağını merak edildiği ifade edilmiş ve son olarak Türkiye hükümetinin Ayasofya ile ilgili düzenlemeleri yapacağından bahsedilmiştir.
Sentaktik	Haberde edilgen çatılı cümleler kullanılmasının yanı sıra

Çözümleme	hem basit hem de bileşik cümleler haberde yer almaktadır.
Bölgesel Uyum	Haberi içeriğinde Recep Tayyip Erdoğan'ın kurmaylarına verdiği emir neticesinde Ayasofya'nın tekrardan ibadete açılma sürecinin başladığı ve bugün bu emrin gerçekleştiği ifade edilmiştir. Aynı zamanda Recep Tayyip Erdoğan'ın "Ayasofya şimdi orijinal haline döndü" ifadesine yer verilerek hükümetin amacına ulaştığı belirtilmiştir.
Sözcük seçimleri	Van Dijk'in eleştirel söylem analizinde birincil kaynak olan muhabir tarafından kaleme alınan bir haber içeriğidir. Lakin muhabirin içeriğe yönelik bir etkisinin olmadığı görülmektedir
Haber Retoriği	Haberin içeriğinde Mustafa Kemal Atatürk'ün almış olduğu kararın Recep Tayyip Erdoğan tarafından değiştirildiğinin vurgulanması Türkiye'de siyasal bir tutarsızlık olduğu imajının verilmeye çalışılması şeklinde okunabilir. Aynı zamanda UNESCO üzerinden statü ile ilgili soru işaretinin vurgulanmış olması da yine genel hatları ile bu haber sitesinin Ayasofya kararına bakış açısını göstermektedir.

Tablo 4: CNN Haberi Çözümlemesi

Yukarıda çözümlemesi yapılmış olan haberde Ayasofya'nın 86 yıl aradan sonra müzeden camiye dönüştürülme kararına detaylı olarak yer verilmiştir. Mustafa Kemal Atatürk döneminde modern Türkiye anlayışı ile müzeye dönüştürülen Ayasofya'nın Recep Tayyip Erdoğan'ın emri ile tekrara camiye dönüştürüldüğü vurgusu yapılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti kurucu lideri ile şu an ülke yönetiminin başında olan liderin kararlarının örtüşmediği ve mevcut liderin modern duruşa aykırı bir tavır aldığı izlenimi verilmek istenmiştir. Bu durum haber ajansının Ayasofya kararı ile birlikte Türkiye Cumhuriyeti'nin iç dengeleri arasında bir açıklık oluşturma isteği olduğunun göstergesi niteliğinde olmuştur. Aynı zamanda bu bakış açısı Ayasofya kararı üzerinden Türkiye Cumhuriyeti devletine yönelik emellerin göstergesi şeklinde okunabilir.

Haber 5: Al Jazeera English

Al Jazeera English ✓
@AJEnglish

"We are witnessing history today."

Istanbul's historic Hagia Sophia hosts first Friday Muslim prayers in 86 years after being converted back into a mosque.

Read more: aje.io/jx89k

Hagia Sophia holds Friday prayers

6:33 PM · Jul 24, 2020

Şekil 5: Al Jazeera English Haberi

Kaynak: <https://www.aljazeera.com/news/2020/07/turkey-muslim-prayers-hagia-sophia-time-86-years-200724063303261.html>

Başlık	Muslim prayers in Hagia Sophia for first time in 86 years (86 yılda ilk kez Ayasofya'da müslüman ibadeti).
Haberin Girişi	Turkish president joins hundreds of worshippers after iconic Istanbul landmark's controversial reconversion into mosque. (Türk Cumhurbaşkanı, İstanbul'un ikonik sembolünün tartışmalı bir şekilde camiye dönüştürülmesinin ardından yüzlerce kişinin ibadetine katıldı).
Fotoğraf	Ayasofya Camii
Durum	Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın bütün eleştirilere rağmen Ayasofya kararını gerçekleştirdiği ve dünya kamuoyunda özellikle hristiyanlar tarafından karara yönelik yapılan eleştirilerin yer aldığı görülmektedir.
Sentaktik Çözümleme	Haberde edilgen çatılı cümleler kullanılmasının yanı sıra hem basit hem de bileşik cümleler haberde yer almaktadır.
Bölgesel Uyum	Haber içeriğinde Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın yaklaşık 1.500 yıllık anıtı tekrar müslümanların ibadetine açtığı belirtilmiştir. ABD, Avrupa Birliği, Rusya ve çeşitli kilise liderlerinin statü değişikliğinden duydukları endişe ifade edilirken, komşu Yunanistan'ın bu hareketi "medeni dünyaya karşı açık bir provokasyon" olarak nitelendirdiği şeklindeki söylemlere yer verilmiştir. Haberin son kısmında ise bu durumun başta Türkiye olmak üzere Müslüman coğrafyada mutluluk ile karşılandığı belirtilmiştir.
Sözcük seçimleri	Van Dijk'in eleştirel söylem analizinde birincil kaynak olan muhabir tarafından kaleme alınan bir haber içeriğidir. Lakin muhabirin içeriğe yönelik bir etkisinin olmadığı görülmektedir
Haber Retoriği	Haberin içeriğinde dünya kamuoyu tarafından Ayasofya kararına yönelik verilen tepkilerin ve tebriklerin yer aldığı görülmektedir. Salt bir şekilde eleştirilere yer verilmemesi aynı zamanda takdir eden ülkelerin söylemlerine de yer verilmiş olması tarafsız bir bakış açısı ile haber içeriğinin ele alındığının göstergesi niteliğindedir.

Tablo 5: Al Jazeera English Haberi Çözümlemesi

Yukarıda çözümlemesi yapılmış olan haberde Ayasofya'nın İstanbul açısından sembolik öneme sahip bir yapı olduğu vurgulanmıştır. Haberin devamında ise bu konuya yönelik olarak dünya kamuoyundan yapılan eleştirilere yer verilirken aynı zamanda özellikle Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları olmak üzere birçok ülke tarafından ise takdir ile karşılandığı ifade edilmiştir. Bu durum Ayasofya kararına yönelik olarak tarafsız bir bakış açısının hâkim olduğunu göstermektedir.

Haber 6: The Jerusalem Post

Şekil 6: The Jerusalem Post Haberi

Kaynak: <https://www.jpost.com/middle-east/turkey-condemns-greek-reaction-to-hagia-sophia-prayers-636263>

Başlık	Turkey condemns Greek reaction to Hagia Sophia prayers (Türkiye Yunanistan'ın Ayasofya kararına gösterdiği tepkiyi kınadı).
Haberin Girişi	The Turkish Foreign Ministry said it strongly condemned hostile statements by the Greek government and parliament members to stir up the public (Türk Dışişleri Bakanlığı, Yunan hükümeti ve milletvekillerinin halkı galeyana getirmek için yaptığı düşmanca açıklamaları şiddetle kınadığını söyledi).
Fotoğraf	Ayasofya Camii ve Recep Tayyip Erdoğan
Durum	Ayasofya'nın asırlar sonra bir müzeden camiye dönüştürülmesine yönelik Yunanlıların eleştirisinin Yunanistan ile Türkiye arasında gerginliğe neden olacağı belirtilmiştir. Cuma günü Türkiye Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan'ın Ayasofya'da ibadete katılmasıyla Yunanistan genelinde yas çanları çaldığı vurgulanmıştır.
Sentaktik Çözümleme	Haberde edilgen çatılı cümleler kullanılmasının yanı sıra hem basit hem de bileşik cümleler haberde yer almaktadır.
Bölgesel Uyum	Haber içeriğinde öncelikli olarak Türk Dışişleri Bakanlığı'nın, Yunan hükümeti ve milletvekillerinin halkı galeyana getirmek için yaptığı düşmanca açıklamaları ve Yunanistan'ın Selanik kentinde bir Türk bayrağının yakılmasını şiddetle kınadığı söylemlere yer verilmiştir. Bunun yanı sıra Türkiye ile Yunanistan arasında tarihsel arka plana

	dayanan bir tartışmanın olduğu ve bu durumun bu tartışmayı daha da alevlendireceği belirtilmiştir.
Sözcük seçimleri	Van Dijk'in eleştirel söylem analizinde birincil kaynak olan muhabir tarafından kaleme alınan bir haber içeriğidir. Lakin muhabirin içeriğe yönelik bir etkisinin olmadığı görülmektedir
Haber Retoriği	Haberin içeriğinde ısrarla Türkiye ile Yunanistan arasında bir gerilimin çıkacağı iddiasının yer alması, bunun yanı sıra Türk bayrağının yakılmasından daha çok Türkiye hükümetinin Yunanistan hükümetine yönelik eleştirilerine yer verilmesi haberin içerisindeki önem sırasının göstergesi olmakla beraber Ayasofya kararına hangi pencereden bakıldığının da göstergesi niteliğindedir.

Tablo 6: The Jerusalem Post Haberi Çözümlemesi

Yukarıda çözümlemesi yapılmış olan haberde Ayasofya kararı sonrasında Türkiye Cumhuriyeti devlet büyüklerinin Yunanistan hükümetine yönelik kınama mesajlarına yer verilmiştir. Alınan bu kararın Yunanistan ile Türkiye arasındaki gerilimi arttıracakı öngörüsünün olması arzu edilen durumun yansımaları şeklinde değerlendirilebilir. Aynı zamanda ısrarla sadece Türkiye hükümetinin kınamalarına yer verilirken hangi açıklamalar bağlamında bu kınamanın yapıldığının ve haberin içeriğinde sunulmamış olması Yunanistan devletine yönelik bir mağdur profili inşa etmenin gayreti şeklinde okunabilir.

Haber 7: Ekathimerini

NEWS 01.07.2020

Museum or mosque? Turkey debates iconic Hagia Sophia's status

Şekil 7: Ekathimerini Haberi

Kaynak: <https://www.ekathimerini.com/254259/gallery/ekathimerini/news/museum-or-mosque-turkey-debatesiconic-hagia-sophias-status>

Başlık	Museum or mosque? Turkey debates iconic Hagia Sophia's status (Müze mi cami mi? Türkiye, ikonik Ayasofya'nın statüsünü tartışıyor).
Haberin Girişi	In its more than 1,400-year existence, the majestic domed structure of Hagia Sophia in Istanbul has served as the Byzantine Empire's main cathedral, a mosque under the Ottoman Empire and a museum under modern Turkey, attracting millions of tourists each year (1.400 yılı aşkın varlığıyla, İstanbul'daki Ayasofya'nın görkemli kubbeli yapısı, Bizans İmparatorluğu'nda ana katedral, Osmanlı İmparatorluğu'nda bir cami ve modern Türkiye'de bir müze olarak hizmet vermiş ve her yıl milyonlarca turisti çekmiştir).
Fotoğraf	Ayasofya Camii
Durum	Haberin içeriğinde Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından alınan Ayasofya kararının dünyada eleştiri ile karşılandığı yer almıştır.
Sentaktik Çözümleme	Haberde edilgen çatılı cümleler kullanılmasının yanı sıra hem basit hem de bileşik cümleler haberde yer almaktadır.
Bölgesel Uyum	Haber içeriğinde öncelikli olarak Ayasofya'nın tarihi öneminin anlatıldığı ifadeler yer verilmiştir. Mustafa Kemal Atatürk'ün modern Türkiye hamlesinin bertaraf edildiği belirtilmiştir. İslamcı muhafazakâr lider olarak tanımlanan Recep Tayyip Erdoğan'ın kararı sert bir dil ile eleştirilmiştir. Kararın Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntıları örtmek adına bu dönemde alındığının altı çizilmiştir. Haberin içeriğinde "analistlerin, neredeyse yirmi yıldır görevde olan ve Türkiye'nin laik seçkinlerini ülkenin sorunlarından sık sık sorumlu tutan popülist ve kutuplaştırıcı bir lider olan Erdoğan'ın, Ayasofya tartışmasını muhafazakâr tabanını sağlamlaştırmak ve dikkati Türkiye'nin önemli ekonomik sıkıntılarından uzaklaştırmak için kullandığı" şeklindeki ifadeler yer verilmiştir. Haberde özellikle Yunan siyasetçilerinin eleştirilerine yer verilirken UNESCO tarafından Ayasofya'nın statüsünün tekrar değerlendirilmesi gerektiğinin savunulduğu görülmektedir.
Sözcük seçimleri	Van Dijk'in eleştirel söylem analizinde birincil kaynak olan muhabir tarafından kaleme alınan bir haber içeriğidir. Lakin muhabirin içeriğe yönelik bir etkisinin olmadığı görülmektedir
Haber Retoriği	Haberin içeriğinde Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a yönelik sert eleştirilerin yer almasının yanı sıra "ayrıştırıcı lider" ifadesinin kullanılmış olması da Yunanistan devletinin Türkiye Cumhuriyeti devletine bakış açısının göstergesidir. Özellikle Bizans ifadesinin kullanılarak günümüz şartlarının değerlendirilmeye tabi tutulması Yunanistan devletinin seçilmiş travma psikolojisinden kurtulamamış olduğunun göstergesi niteliğindedir. Yunanistan devlet adamlarının Ayasofya kararının İslam'a karşı bir sırt dönmeye sebebiyet vereceğini ifade etmiş olmaları da devlet adamlarının Türkiye

	Cumhuriyeti vatandaşlarının kutsal gördükleri değerlerine bakış açılarını belirtmektedir.
--	---

Tablo 7: Ekathimerini Haberi Çözümlemesi

Yukarıda çözümlemesi yapılmış olan haberde Ayasofya'nın müze mi yoksa cami mi olduğu tartışmasının yapıldığının altı çizilmiştir. Ayasofya'nın tarihi hakkında bilgi verilmiştir. Lakin bilgi verilirken Ayasofya'nın müze olduğu dönemin modern Türkiye olarak adlandırılması, cami statüsü taşıdığı dönemlerin modern olmayan, çağ dışı bir Türkiye olduğu imajının oluşturulmaya çalışıldığını göstermektedir. Kararın emrini veren Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın sert bir şekilde eleştirilmesinin yanı sıra İslamcı muhafazakâr bir lider olarak tanımlanması sebebiyle asıl eleştirinin Recep Tayyip Erdoğan'dan öte İslamcı bir anlayışa yönelik olduğu çıkarımı yapılabilir. Recep Tayyip Erdoğan hükümetinin Türkiye'nin başta ekonomi olmak üzere birçok sorununun üzerinin örtülmesi noktasında bu kararı aldığı ve bunun neticesinde muhafazakâr kesimin güvenini tekrar kazandığı iddia edilmiştir. Bu durum haber merkezinin genel siyaset anlayışının göstergesi olmakla beraber tarihi arka planda yaşanan yenilgileri sindiremediğini göstermektedir. Aynı zamanda bu karar neticesinde insanların İslam dinine sırt döneceğinin ve UNESCO tarafından Ayasofya'nın statüsünü değiştirmesi gerekliliğinin savunulmuş olması alınan kararın asla kabul edilmediği gibi bunun izahında da sert ve eleştirel bir tavrın sergilendiği şeklinde okunabilir.

Haber 8: France 24

Şekil 8: FRANCE 24 Haberi

Kaynak: https://www.france24.com/en/20200710-the-many-lives-of-hagia-sophia-istanbul-s-wonder-of-wonders?ref=tw_i

Başlık	Turkish court paves way to turning Istanbul's Hagia Sophia museum back into a mosques (Türk mahkemesi, İstanbul Ayasofya Müzesi'ni camiye çevirmenin yolunu açıyor).
Haberin Girişi	An architectural jewel and witness to history's about-turns, Hagia Sophia, the sixth century Byzantine cathedral at the junction between Europe and Asia once again faces its fate as a Turkish court is set to rule Friday on a 1934 presidential decree converting the site into a museum (Mimari bir mücevher olan ve tarihin dönüm noktalarına tanıklık eden Ayasofya, Avrupa ile Asya arasındaki kesişme noktasında bulunan altıncı yüzyıl Bizans katedrali, 1934 tarihli bir cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle müzeye dönüştürülmesinin ardından bir Türk mahkemesi tarafından Cuma günü cami olarak açılıyor).
Fotoğraf	Haber Sitesinin amblemi kullanılmıştır.
Durum	Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın İstanbul'un simgesel yapısını camiye dönüştürme hareketinin uluslararası endişelere yol açtığı ve UNESCO'nun statü değişikliklerinin bir miras incelemesini tetikleyebileceği uyarısında bulunarak binanın "kutsal değeri" olan bir "dünya şaheseri" olduğu belirtildi.
Sentaktik Çözümleme	Haberde edilgen çatılı cümleler kullanılmasının yanı sıra hem basit hem de bileşik cümleler haberde yer almaktadır.
Bölgesel Uyum	Haber içeriğinde öncelikli olarak Ayasofya'nın tarihi geçmişinden bahsedilerek Mustafa Kemal Atatürk tarafından laiklik sembolü olarak müzeye dönüştürüldüğü yer almaktadır. Daha sonra birçok savaşa tanıklık eden, tarihi geçmişi olan Ayasofya'nın bugün statüsünün değişmesinin eleştirilere neden olduğu belirtilmiştir.
Sözcük seçimleri	Van Dijk'in eleştirel söylem analizinde birincil kaynak olan muhabir tarafından kaleme alınan bir haber içeriğidir. Lakin muhabirin içeriğe yönelik bir etkisinin olmadığı görülmektedir
Haber Retoriği	Haberin içeriğinde Ayasofya'nın tarihsel geçmişi ifade edilirken birçok savaşa tanıklık ettiği ve bu durumun bir gerilime sebep olacağı şeklinde ifadeler kullanılırken savaş ve günümüzün bağdaştırılması Ayasofya kararına bakışın bir göstergesi niteliğinde olmuştur. Aynı zamanda "Konstantinopolis'in düşüşü" şeklinde bir ibarenin kullanılmış olması da yine Ayasofya konusuna hangi cepheden bakıldığının kanıtı niteliğindedir.

Tablo 8: FRANCE 24 Haberi Çözümlemesi

Yukarıda çözümlemesi yapılmış olan haberde Ayasofya'nın müzeden camiye dönüştürülme kararı detaylı olarak yer almıştır. Ayasofya'nın tarihi geçmişi ile ilgili detaylı bilgilerin yer aldığı görülmektedir. Alınan bu kararın eleştirilere neden olduğunun altı çizilmiştir. Haberin içeriğinde "Konstantinopolis'in düşüşü" ifadesinin kullanılmış olması alınan bu karara yönelik bakış açısının yanı sıra duyulan acının da göstergesi niteliği şeklinde okunabilir.

Sonuç

İdeolojiler hayata ve olaylara dair bir bakış açısını insanlara vermektedir. İnsanlar sahip oldukları ideolojilerinin değer yargılarıyla olayları değerlendirmekte ve ötekine karşı bir tutum geliştirmektedirler. İdeolojik bakış açıları bireyleri ve toplumları karşı karşıya getirebilmektedir. Zira birey ve toplumların tarihsel geçmişleri, kültürleri ve çıkarları ideolojik perspektifleri üzerinde etkili olmakta ve bu da farklılaşmayı kaçınılmaz kılmaktadır. Toplumlar üzerinde hegemonik etkisi olan güç sahipleri bu durumun son derece farkında olup kendi toplumlarını ve bazen de ötesine geçerek diğer toplumları belli ideolojik yaklaşımlarla yönlendirmeye çalışmaktadırlar. Bunun için çeşitli kanallar kullanan bu güç sahipleri özellikle Sanayi Devrimi'nden sonra kitle iletişim araçlarını bu doğrultuda yoğun bir şekilde değerlendirmişlerdir. Kitle iletişim araçlarıyla geniş toplumsal kesimlere ulaşmayı başaran siyasi ve ekonomik erk sahipleri kendi pozisyonlarını toplumların rızasını kazanarak pekiştirmeyi önemsemişlerdir.

Özellikle 20. yüzyılda medyada profesyonelleşmenin artması kitle yönlendirme, algı yönetimi, manipülasyon gibi kavramları daha da dikkatli inceleme gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Birçok ülkede medyanın sahiplik yapısı ve siyasi güçlerle kurduğu ilişkiler toplumların zihinsel inşası anlamında önemli sonuçlar doğurmuştur. Toplumların ideolojik bir perspektifle yönlendirilmesi güç ilişkilerinin devamlılığı ve rakiplerin tasfiyesi anlamında işlevsel olarak kullanılmıştır. Enformasyon sadece gerçekliği yansıtan bir şey olmaktan çıkmış, bir kurgu inşa edecek şekilde toplumlara servis edilir olmuştur. 21. yüzyılda dijitalleşmenin artmasıyla kitlelere ulaşmak daha da kolaylaşmış, makro ve mikro ölçeklerde toplumların yönlendirilmesi internet tabanlı teknolojilerle sağlanmıştır. Küreselleşmenin enformasyon temininde zaman ve mekan kısıtlarını ciddi şekilde ortadan kaldırması medya mesajlarının tüm dünyaya aynı anda sunulmasını mümkün kılmaktadır.

Ülkeler arasındaki siyasi ve ekonomik dengeler medyaların da bu doğrultuda kullanımını ve ideolojik bir aygıt olarak işlev görmesini beraberinde getirmektedir. Erk sahipleri kendi kamuoylarını rakiplere/düşmanlara karşı konsolide etmek, kendi haklılıkları konusunda toplumlarını ikna etmek için medya içeriklerine de nüfuz etmektedirler. Bu araştırmanın bulguları sonucunda özellikle son dönemlerde Batılı ülkelerle gerilimli ilişkileri olan Türkiye'nin medyada da hedef haline getirilmeye çalışıldığı görülmüştür. 1934 yılında müzeye dönüştürülen Ayasofya'nın tekrar cami statüsüne kavuşturulması Batı dünyasında bir dizi ideolojik ve dini yaklaşımın medya üzerinden dolaşıma sokulmasını beraberinde getirmiştir. Türkiye'nin tam bağımsızlık perspektifiyle değerlendirdiği bu olayda Batı medyası Türkiye'yi modern kimliğinden uzaklaştığı, evrensel değerlere saygısız davrandığı ithamlarıyla ele almıştır.

Türkiye'nin kendi iç işleri bağlamında değerlendirilmesi gereken bir durum, uluslararası kamuoyunun sorunuymuşçasına Batı medyasında servis edilmiş ve ideolojik söylemler haber dillerine yansımıştır. Bu yaklaşımlar Batılı devletlerin Türkiye ile ilgili algıları hakkında net fikirler vermektedir. Çalışmada sekiz medya kuruluşunun olaya ilişkin haberleri söylem analizi ile ele alınmış ve bu tespitlerin yapılmasına sebep olan veriler elde edilmiştir.

Kaynakça

akt: Fairclough, N., & Graham, P. (2003). Eleştirel Söylem Çözümlemecisi Olarak Marx. B. Çoban, & Z. Özarslan içinde, Söylem ve İdeoloji: Mitoloji, Din, İdeoloji. İstanbul: Su Yayınları.

Althusser, L. (2002). Marx İçin. İstanbul: İthaki Yayınları.

- Althusser, L. (2003). İdeoloji ve Devlerin İdeolojik Aygıtları. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Barrett, M. (2004). Marx'tan Foucault'ya İdeoloji. İstanbul: Doruk Yayıncılık.
- Coward, R., & Ellis, J. (2008). Dil ve Maddecilik. (V. Kılınç, Çev.) İstanbul: Toroslu Kitaplığı.
- Dijk, T. A. (1988). News as Discourse. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Inc.
- Durna, T. (2010). Medyadan Söylemler. İstanbul: Libra Yayıncılık.
- Eagleton, T. (2005). İdeoloji. (M. Özcan, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Fowler, R. (1991). Language in the News: Discourse and Ideology in the Press. London: Routledge.
- İnal, A. (1996). Haberi Okumak. İstanbul: Temuçin Yayınları.
- Larrain, J. (1995). İdeoloji ve Kültürel Kimlik. (N. N. Domaniç, Çev.) İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- LeVasseur, T. J. (2012). The Environment Contains No "Right" and "Left": Navigating Ideology, Religion and Views of the Environment in Contemporary American Society. Journal for the Study of Religions and Ideologies, 11(33).
- Örs, H. B. (2008). İdeoloji: Karmaşık Dünyayı Anlaşılır Kılmak. H. B. Örs içinde, 19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler İçinde. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Özbek, S. (2011). İdeoloji Kuramları. İstanbul: Notos Kitap Yayınevi.
- Özer, Ö. (2011). Haber Söylem İdeoloji: Eleştirel Haber Çözümlemeleri. Konya: Literatürk Yayınevi.
- Özerkan, Ş. (2002). Medya, Dil ve İdeoloji. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi İstanbul University Faculty of Communication, 1(12), 73.
- Shoemaker, P., & Reese, S. D. (2002). İdeolojinin Medya İçeriği Üzerindeki Etkisi. S. İrvan içinde, Medya Kültür Siyaset. Ankara: Alp Yayınevi.
- Sözen Yavuz, E. (2014). Söylem -Belirsizlik, Mücadele, Bilgi/Güç ve Refleksitive. Ankara: Birleşik Yayınevi.
- Thornborrow, J. (2004). Language and Identity. L. Thomas, & S. Wareing içinde, Language, Society and Power. New York: Routledge.
- Van Dijk, T. (2015). Critical discourse analysis. D. Tannen, D. Schiffrin, & E. Hamilton içinde, In The Handbook Analysis (s. 465-485). Oxford: Blackwell Publishing.
- Williams, R. (1990). Marksizm ve Edebiyat. İstanbul: Adam Yayınları.
- <https://www.nytimes.com/2020/07/10/world/europe/hagia-sophia-erdogan.html>. Erişim Tarihi: 28.07.2020
- https://twitter.com/RT_com/status/1286737917931425793. Erişim Tarihi: 28.07.2020
- https://www.bbc.com/news/world-europe-53506445?xtor=AL-72-%5Bpartner%5D-%5Bbbc.news.twitter%5D-%5Bheadline%5D-%5Bnews%5D-%5Bbizdev%5D-%5Bisapi%5D&at_custom2=twitter&at_custom1=%5Bpost+type%5D&at_medium=custom7&at_campaign=64&at_custom4=F2C2C558-CD5E-11EA-8AC5-A19E4744363C&at_custom3=%40BBCWorld. Erişim Tarihi: 28.07.2020
- https://edition.cnn.com/2020/07/24/europe/hagia-sophia-mosque-friday-prayers-turkey-intl/index.html?utm_term=link&utm_content=2020-07-24T10%3A21%3A42&utm_medium=social&utm_source=twCNN. Erişim Tarihi: 28.07.2020

<https://www.aljazeera.com/news/2020/07/turkey-muslim-prayers-hagia-sophia-time-86-years-200724063303261.html>. Erişim Tarihi: 28.07.2020

<https://www.jpost.com/middle-east/turkey-condemns-greek-reaction-to-hagia-sophia-prayers-636263>. Erişim Tarihi: 28.07.2020

<https://www.ekathimerini.com/254259/gallery/ekathimerini/news/museum-or-mosque-turkey-debates-iconic-hagia-sophias-status>. Erişim Tarihi: 28.07.2020

https://www.france24.com/en/20200710-the-many-lives-of-hagia-sophia-istanbul-s-wonder-of-wonders?ref=tw_i. Erişim Tarihi: 28.07.2020